

ordines deinceps non promovebatur. Heus! bone frater, ad primam quæstionem vestram respondimus, non diffinientes quid fieri debeat, sed quid fecerimus, cum aliquatenus scrupulosa vobis conscientia recognoscentes.

De cætero secundæ consultationi vestræ respondendum arbitrati sumus. Clerici, et maxime illi qui ad sacros ordines promoti sunt, districte prohibendi sunt, ne aut rapinas, aut furta sibi facta in foro sæculari prosequantur; vel, si omnino coerceri non poterunt, usque ad monomachiam, vel candentis ferri, vel aquæ, vel aliquod hujusmodi examen nullo modo procedere audeant; qui si non acquieverint, et ejusmodi concitatione aut membrorum detruncatio, aut homicidia perpetrata fuerint, et officio et beneficio ecclesiastico privari merebuntur. Proponenda enim est eis auctoritas apostolica qua dicitur: *Quare magis non fraudem patimini?* Fraudem siquidem appellatam credimus, damnum quod per fraudem vel malitiam alterius

alicui irrogatum est. Hæc autem absque præjudicio melioris sane et sanioris consilii vobis satls meticolose transcripsimus. Propter supra memoratas causas, et nonnullas alias, quæ me gravius premebant; elegi, venerande Christi sacerdos, illud medicum vitæ, quæ mihi, Deo auctore, præbetur, in pœnitentia et lacrymis transigere, et vitæ contemplativæ (si fieri potest) dulcedinem prægustare. Necesse enim habui, dum Lugduncensis archiepiscopatus honore fungebar, militiæ sæcularis honore implicari. Raptores et sacrilegos, et stratarum publicarum violatores armata manu prosequi, et eorum munitiones et castella obsidere, succendere, et demoliri: in quorum persecutione non solum ipsorum malefactorum, sed etiam illorum quos deducebamus, mortes aliquando contingebant. Unde nunc pedibus sanctitatis vestræ, tanquam miser peccator, pròvolutus, suppliciter exoro, quatenus pro reatuum meorum venia intervenire dignemini. Bene valete.

CIRCA ANNUM MCCIII

HUGONIS V

ABBATIS CLUNIACENSIS DECIMI SEPTIMI

STATUTA.

(*Bibliotheca Cluniacensis*, pag. 1457.)

PRÆFATIO.

Venerabilibus et charissimis nostris abbatibus, prioribus, monachis et conversis ad Cluniacum pertinentibus, frater Hugo humilis Cluniacensis abbas, salutem, gratiam et benedictionem.

Cum religionis sacræ primordia, a filiis prophetarum instituta, et ipso magno Joanne Baptista, et præclaris successoribus confirmata et ampliata ad nos usque decurrerint, satagendum nobis est ut pro excelsis patribus, filii veri nascantur ne si, quod absit! extra disciplinam facti fuerimus, degeneres et non filii reputemur; et non tantum splendorem fîitemur auri, sed etiam vere aurum esse gaudeamus. Nunc autem, quod lugubres dicimus, non tantum aurum esse desinimus, sed insuper auri mutatus est color optimus, et dispersi sunt lapides sanctuarii in cupite omnium platearum (*Thren. iv*), ipsis prælatis qui positi sunt in exemplum vias sæculi incedentibus, et subditis versis in dissolutionem. Itaque cum, sicut dictum est, in religiosus et maxime in glorioso membro Ecclesiæ, Cluniacensi videlicet cœnobio, vel in membris ejus vir-

C tutis splendor obscuretur: nos cupientes ad honorem Dei nobis commissorum providere salutem, et nobis cavere a periculo, ne forte positi custodes, vineam nostram non custodierimus, ea quæ a patribus dudum sancita sunt, sed in parte per incuriam deformata, sicut possibile est, intendimus reformare, ne, si nova vel gravia proferremus in medium, infirmos animos læderemus. Ad quod efficiendum, sanctissimi Patris nostri Innocentii tertii, summi pontificis provocamur exemplis: qui juxta datam sibi cœlitus sapientiam et gratiam inspiratam, statum monasteriorum ad se, nullo medio, pertinentium, circa spiritualia et temporalia partim dilapsam curat provida sollicitudine restaurare. In primis igitur ipsum honorantes cui beneplacitum est super timentes eum, et in eis qui sperant super misericordia ejus (*Psal. xxxii*), quæ ad ipsius nomen et gloriam pertinent tenenda constituimus, imo constituta proponimus, et quibus ipse offenditur, fortius et districtius iuhibemus, quod plus corrigendum videtur, in capite proponentes.

CAP. I. De inquisitione facienda semel in anno, circa rusticorum, et senum, et aliorum quolibet modum statum ecclesie Cluniacensis.

Cum Dominatorem omnium subditam hominibus fuisse legamus, nos ipsius sequentes exemplum et doctrinam dicentis : *Qui major est, fiat sicut junior, et qui præcessor est, sicut ministrator* (Luc. XXI), ut formam deius aliis ad imitandum nos, etiam nos ipsos legi subjicimus, statuantes ut quatuor discretæ et idoneæ personæ eligantur, scilicet duo abbates, et duo priores, ad Cluniacensem ecclesiam pertinentes, qui semel in anno, statuto termino, videlicet in Octavis apostolorum Petri et Pauli, Cluniacum veniant, tam de nostra persona, id est abbatis Clun. quicumque per succedentia tempora fuerit, quam de statu Ecclesie in temporalibus et spiritualibus, et locorum circumjacentium diligenter inquirant et quæ corrigenda fuerint, ad ipsorum consilium corrigantur, et per eos omnia hæc in generali capitulo, annis singulis innotescant; ut per talem visitationem, in bono statu Cluniacensis ecclesia perseveret, et cæteri exemplum capitis imitantes, nostra firmiter instituta conservent.

CAP. II. De muneribus non dandis pro curis vel rebus spiritualibus.

Cum omne quod irreprensibile est, sibi sancta defendat Ecclesia, et præcipue in religiosis nil debeat notabile reperiri, et nos macula respargamur, maxime in hoc quod *multi diligunt munera, sequuntur retributiones* (Isa. I), ut salutem nostram et animæ consulamus, statuimus et inviolabiliter præcipimus observandum, ne quis pro curis et rebus spiritualibus, aliquid donet, recipiat, vel promittat, aut etiam munerum mediator existat. Si quis contra hoc interdictum venire præsumperit, absque misericordia separetur ab omnium communione, donec de culpa digne fecerit satisfactionem. Eadem pœna feriantur et consentientes. Consilii vero similem vindictam sentiant, nisi cognitam detexerint iniquitatem,

CAP. III. Ne quis in monasterio pactionaliter recipiat.

Quoniam plerumque, et in plerisque locis accidit, quod ingressus monasterii, pecunia vel pactione interveniente, conceditur, cum hoc sit sacris canonibus inhibendum, et periculum utrobique vertatur animarum, tam recipientium quam recipiendorum, statuimus ne ullus de cætero in monasterio pactione seu pretio recipiatur, nec ab ingrediente quidquam exigatur. Sed si quis sponte quidquam obtulerit, non respuatur ejus devotio.

CAP. IV. De non suscipiendis inutilibus personis.

Et quoniam ex susceptione debiliū et inutilium personarum, ista præcipue pestis irrepsit, præcipimus, ut non nisi tales recipiantur in monachos, qui apti sint servitio Dei, et non onerosi fratribus, et utiles monasterio.

CAP. V. Item de eodem.

Quoniam ea indiscreta laicorum susceptione, et

rusticorum, et senum, et aliorum quolibet modo debilitum, et servitium Dei minus celebriter agitur, et multipliciter domus gravantur, et ex eis nulla vel parva provenit utilitas. Statuimus ne quis ulterius talium in monachum, vel conversum recipiatur, nisi ad succurrendum, exceptis nobilibus et utilibus personis, quibus non possit ingressus commode denegari, et exceptis illis conversis, qui apti et necessarij sint ad agriculturam, vel ad opera utilia exercenda, quorum examinatio in domno abbate pendeat, si prope est, vel camerario provinciali, si longe.

CAP. VI. De pueris non recipiendis.

Quia vero ex immatura et celeri infantium susceptione, plurima ex parte ordo corrumpitur, et aliorum religiosum propositum impeditur, venerabilis memoriæ domni Petri abbatis vestigiis inherentes statuimus, ut nullus etiam ex concessionem futurus monachus regularibus vestibus infra viginti annos induatur, exceptis illis tantum de schola apud Cluniacum, sine quibus servitium Dei fieri non consuevit. Quibus tamen nisi post immutationem vocis, alii non succedant.

CAP. VII. De magistro novitiorum.

In universis locis conventualibus, ubi licet novitios recipi, provideatur frater discretus, et maturis moribus, cui non desit ordinis scientia, ad ipsorum instructionem in religione, et forma religionis, et morum gratia, et confessionibus, quoniam per hujusmodi defectum, facti sunt quidam et gestu leviores, et indevotiores religione.

CAP. VIII. Ne monachi recipiantur infra triennium.

Quia ex numerositate monachorum, plurima loca nostra gravantur, statuimus ut infra instans triennium in domibus conventualibus, et in locis in quibus ordo non servatur, nullus unquam monachus, nisi ad succurrendum, recipiatur,

CAP. IX. De mulieribus non recipiendis.

Cunctis liquet quanta ex vicinitate et consortio mulierum, et pernicies animarum, et destructio locorum evenierit. Et ideo decernimus, ut nunquam in aliquo loco mulier quælibet in monacham vel conversam seu præbendam recipiatur, nisi ad succurrendum. In locis autem ubi jam receptæ sunt, a mensa, et omni convivio seu consortio monachorum sint remotæ. Excipiuntur loca forinseca, in quibus ex necessitate mulieres oportet haberi. Quæ tamen tales sint et ejus ætatis, de quibus nulla suspicio habeatur, et una tantum in singulis grangiis.

CAP. X. Ne quis de alia religione recipiatur, sine licentia abbatis.

Statuimus ut nullus de alia religione in aliquo locorum nostrorum, sine nostra speciali licentia recipiatur, quia talibus durum est assueta relinquere, et nostris institutionibus informari, et sæpe nostris propter suas levitates, aut etiam enormitates, graves sunt et damnosi.

CAP. XI. De novitiis benedicendis infra triennium a A
receptione sua.

Extra Cluniacum recepti novitii, ultra tertium annum non differant benedici, nec interim, sicut usus Cluniacensis exigit, vel in presbyteros ordinentur, vel missam ante receptionem ordinati cantent, nec quamlibet spiritualem seu temporalem obedientiam administrent. Non enim ante professionem plene nobis tenentur, et sæpe relicto habitu, ad sæculum redeuntes, in ordine sacerdotali ministrant, et collecta pecunia, male utuntur patrimonio crucifixi.

CAP. XII. Ne novitius habeat prioratum infra annum.

Nullus novitius etiam professus, undecunque vel de locis religiosis, vel de sæculo veniat, prioratibus, B vel alicui obedientiæ præponatur, donec per annum in claustro Cluniacensi, vel in aliquo præcipuo claustro ad nos pertinente, sive in societate domni abbatis, vita ejus fuerit comprobata, et fuerit regularibus institutis competenter imbutus.

CAP. XIII. De proprietate.

Receptus autem in monachum ubi nil sibi de sæculi facultate retineat, vel postea aliquid proprium habeat, nisi quod dominus abbas, vel hi quos in partem sollicitudinis, quoad custodiam ordinis vocavit, dederint aut permiserint. Et ut hoc vitium proprietatis a religiosis penitus extirpetur, volumus ab hiis ad quos hæc pertinent sanis et infirmis, secundum possibilitatem loci sicut cuique necesse fuerit, provideri, juxta illud Actuum apostolorum (cap. iv) : *Dividebatur singulis prout cuique opus erat.* Si quis contra hoc statutum, in tali vitio decesserit, Christiana careat sepultura,

CAP. XIV. De silentio.

Et quoniam contra prophetæ doctrinam qua dicitur : cultus justitiæ silentium, et contra majorum instituta corruptum audivimus in quibusdam locis silentium, præcipimus ut priores et custodes ordinis amodo circa silentii custodiam, omnem diligentiam adhibeant, et universi in locis regularibus et horis statutis silentium integre teneant. Et hoc in locis conventualibus. In minoribus autem locis semper in ecclesia et post completorium silentium a monachis teneatur. Ante primam vero vel tertiam, lectioni, vel meditationi, vel orationi inser- D viant.

CAP. XV. De confessionibus frequentandis.

Quoniam ex causa et frequentia confessionis, maxime salus provenit animarum, et ex omissione nimius torpor, et indevotionis materia, et delinquendi ausus augetur, statuimus et diligentissime commonemus, ut semel saltem in hebdomada, quilibet confiteatur, hortante nos Apostolo et dicente : *Confitemini alterutrum peccata vestra (Jac. v).* Confessiones autem recipiat prior, vel subprior, aut alii custodes ordinis, sive aliqui de conventu, quibus fuerit hæc cura commissa, qui sciant curare sua vulnera, et aliena non detegere vel publicare.

CAP. XVI. De presbyteris, qui rarius missam cantant.

Non sine rubore et dolore dicimus, quod quidam fratrum nostrorum presbyteri, rarius quam oportet divina celebrant, cum ad hunc tantum gradum ascenderint, ut in sanctis et sancti ipsi debeant ministrare. Monemus igitur, suademus, et consulimus in Domino, ut tales se faciant, et sic se probent, ut sancta digne frequentent, nec iudicium sibi manducent et bibant (I Cor. xi).

CAP. XVII. De ætate ordinandorum.

Et ne contra decreta sacrorum canonum, adulescentes illitterati, et qui nondum capere possunt quam sit excellens sacerdotale officium, ad sacra illa cœlestia magis temerarii præsumptores, quam digni ministratores accedant, statuimus ne ullus nostrorum citra vicesimum quintum ætatis annum ad sacerdotium provehatur.

CAP. XVIII. De non præconanda missa nova

Cum autem primam missam cantaturus est, eam nullus foris faciat præconari, nec noviter ordinatus, quidquam de oblatione retineat. Sed quod oblatum fuerit, consilio prioris sacristæ reddatur. Plus enim talis præconatio gloriam inanem vel ambitionem redolet, quam formam humilitatis et devotionem. Scriptum est enim : *Radix omnium malorum est cupiditas (I Tim. vi)*; et : *Qui gloriatur, in Domino gloriatur (II Cor. x).*

CAP. XIX. De pausatione habenda in psalmodia.

Quia in officio divini operis, quibusdam aliis præcurrentibus, aliis autem plus justo moram facientibus, magna sit confusio psalmodiæ, statuimus ut omnes versus regularium horarum sub una et mediocri repausatione cantentur, ita quod universonum voces, simul cæsuram versus finiunt, et post talem repausationem aliam simul incipiant.

CAP. XX. De uniformitate servanda in servitio Dei.

Et ubique locorum nostrorum in cantando et legendo servetur identitas, nec aliqua sit discrepantia, maxime in servitio Dei. Quia cum simus unius congregationis et ordinis, debemus esse in omnibus conformes.

CAP. XXI. Ut omnes conveniant ad horas regulares.

Ad opus autem divinum, scilicet nocturnis et diurnis horis, ad majorem missam, et maxime ad collationem et completorium omnes conveniant, nec a completorio cuiquam liceat remanere, nisi ex justa causa, et cum licentia, vel quis a priore detineatur. Et qui remanserint post tres ictus, non bibant, nisi forte abstinere nequiverint, et tunc in infirmary bibant, et in crastino eant ad primam.

CAP. XXII. Ut hi qui foris sunt, servitium Dei non negligant.

Universi autem ubicunque constituti suæ servitutis pensum non negligant reddere, maxime horarum regularium, ex quarum intermissione plures valde reperuntur. Nescientes Psalmos, pro singulis horis orationem Dominicam septies dicant : pro matuti-

nis septies septem, pro vespers ter septem, cum flexione genuum, si fuerit privata dies, ut quilibet secundum donum quod accepit a Domino, ipsi laudem, et gratiarum referat actionem.

CAP. XXIII. De ordine servando.

In choro autem et in capitulo, et in refectorio, unusquisque suum ordinem conservet, nulla penitus prælationis aut familiaritatis habita distinctione. Quoniam in ecclesia seniores ut liberius torpeant, ad remotiora secedunt, et alii ut de prioratu gloriam habeant, ad altiora loca conscendunt. In refectorio quidam ut accuratius vivant, potentioribus se conjungunt, et ipsi potentiores causa familiaritatis sibi socios quos volunt asciscunt.

CAP. XXIV. De singularitate ferculorum non habenda.

Nulla ab aliquo in refectorio sumptuosa et notabilis singularitas fiat, cum omnibus omnia debeant esse communia. Si cui vero aliquid hujusmodi datum vel transmissum fuerit, sedenti ad majorem mensam offeratur, ab eo, cui voluerit, distribuendum. Et ut ea quæ remanserint pauperibus eroganda serventur, nullus aliquid de refectorio efferre præsumat, quia rapinam committit.

CAP. XXV. Ut nullus ante refectionem vel post, sine licentia comedat, vel bibat.

Et ut levitas, quæ vitio proxima est, in comedendo et bibendo, ab his qui debent esse maturis moribus, auferatur: et noverca parcitatis, quæ monachos decet, reprimatur aviditas, statuimus ut nullus ante vel post communem refectionem, sine licentia ubilibet comedat sive bibat, intus vel foris.

CAP. XXVI. Quibus locis liceat vesci carnibus.

Et quoniam debemus bona providere coram Deo et hominibus, ne quis nos etiam in cibo vituperet, statuimus ne quis carnibus vescatur, nisi in domibus nostris, et nostri ordinis, et diebus constitutis.

CAP. XXVII. Ne carnes comedantur quarta feria et Sabbato.

Volentes autem quorundam qui in cellis consistunt, insolentiam refrenare, qui diebus certis quasi ex debito carnes exigunt comedendas, priorum committimus dispositioni, sicut honestum fuerit, et facultatem habuerint, eis ex charitate esum carniæ indulgere. Alioquin generalibus suis, vel his quæ sibi apponuntur, eos præcipimus esse contentos. Nec volumus ut quarta feria et Sabbato, præter omnino debiles et ægrotos, et in generalibus infirmariis carnibus quis utatur, cum videamus his diebus etiam sæculares abstinere.

CAP. XXVIII. De cura infirmorum habenda.

Ante omnia autem abbates et priores, de infirmis sint solliciti, ut singulis secundum qualitatem ægritudinis, et possibilitatem loci, in cibis et in aliis necessaria ministrentur, et ipsis tanquam Deo serviatur, quoad corporis et animæ sanitatem. Quia ipse Christus dicitur est: *Infirmus fui et visitastis me* (Matth. xxv).

CAP. XXIX. De scrittore infirmorum.

In generalibus autem infirmariis, ita singuli necessaria percipiant, ut minoribus sufficiat, et potentioribus non superfluat. Nec teneantur sine aliquo custodem ordinis, ut ipsius reverentia, et servetur disciplina, et necessaria fratribus melius exhibeantur. Monachus servitor apponat omnibus quæ apponenda sunt, qui et eleemosynam custodiat, et frequentiam arceat famulorum. Sedeant singuli dum comedunt, in ordine suo, nec se quis cui sibi videtur, associet, quia hoc est causa extraordinationum et singularitatum, quas notabiles, sicut in refectorio fecimus, inhiibemus. Ad edendum simul hora statuta conveniant, nec post completorium in conventu cantatum, in infirmaria quisquam remanere præsumat.

CAP. XXX. De cœnis infirmorum.

Ad exemplum quoque piæ recordationis abbatis Theobaudi, statuimus ut quotiescunque conventus semel comederit, et ipsi non nisi una vice reficiantur. Fercula vero quæ erant ipsis in cœna apponenda, in prandio propter eleemosynam apponantur. Non est enim honestum dicere quanta ex hujusmodi cœnis in temporibus et spiritualibus proveniant detrimenta.

CAP. XXXI. De jejuniis S. Benedicti

Similiter constituimus ut ab Idibus Septembris usque ad Pascha, secundum Regulam S. Benedicti, et consuetudinem Cluniacen. ordinis, omnes ubique jejurent; cum breves dies sint, et turpe sit a patrum institutione recedere.

CAP. XXXII. Ne monachi ipsa die qua ab infirmariis exeunt, missas cantent.

Et quoniam sacris est exhibenda reverentia, quæ præcipue in parcimonia conservatur, statuimus ut ipsa die qua ab esu carniæ in conventu redeunt, a sacrorum abstineant celebratione. Non enim possunt carnes veri Agni sapere palato fidei, pleno adhuc stomacho, et manente sapore carniæ in palato oris.

CAP. XXXIII. De eleemosyna.

Periculosum est valde, et multum nobis, apostolisque detrahitur, et utinam immerito, quod res ad eleemosynam pauperum deputatas, in alios usus, quam debemus, convertimus. Et idcirco statuimus ne quisquam hominum sive abbas, sive alius tollere vel alienare quidpiam eorum, quæ ad subsidium indigentium assignata sunt, aliqua temeritate præsumat. Eleemosyna igitur fratri timentis Deum custodienda tradatur, qui omnes redditus et proventus in usus pauperum et peregrinorum fideliter convertat. Qui una sit equitatura contentus, paucis servientibus, modicis sumptibus; quia quidquid uni ex minimis fit, Domino fit; quidquid eis subtrahitur, Deo aufertur. Nos in hoc animam nostram liberamus, ipsis quibus est cura commissa, de sua administratione judici omnium Deo in districto examine responsuris.

CAP. XXXIV. De his qui egrediuntur portas monasterii sine licentia.

Nullus autem absque licentia, portas monasterii exiens sine satisfactione recipiatur. Nam crebro otiose circumeunt domos, villas, rura et nemora, loquentes et facientes quæ non oportet, unde vituperium nobis, et scandalum emergit in populo. Habeat ergo monachus etiam accepta licentia in eundo et redeundo, testimonium bonum.

CAP. XXXV. De gyrovagis.

Volentes autem quibusdam vagandi licentiam amputare, qui non necessitate, sed levi voluntate ducti ad claustra redeunt, varia monasteria, villas et castella inordinate circumeunt, offendiculum inuentibus multipliciter generantes. Statuimus de his, ut nullus talium, ultra diætam, quoquam sine litteris nostris, vel prioris, nobis absentibus, vel subprioris, nobis aut prioris non præsentibus, causam itineris, nomen loci, et terminum redeundi continentibus proficiscatur. Si aliter fuerint deprehensi, priores qui sic illos invenerint, captis eorum equis, ipsos ut gyrovagos retineant, donec nos in eos debitam feramus sententiam, vel cum nuntio suo ipsos cum equis Cluniacum mittant. Hæc etiam volumus circa illos qui in locis nostris, sub obedientia priorum morantur, similiter observari.

CAP. XXXVI. De his qui fovent inobedientes.

Et quoniam hi tales, quod dolentes dicimus, nunquam complices inveniunt vel fautores, dum eos in errore suo secreto vel publice fovent, et sic eos audaciores reddunt, vel pro eis falsa misericordia ducti, pœnis eos debitis liberare contendunt, huic pesti necessario volentes occurrere, statuimus ut hi et qui fratribus suis captivis vel spoliatis impedimenta procurant, similis pœnæ sustineant ultionem.

CAP. XXXVII. De juvenibus potentibus obedientiam.

Ad compescendam nonnullorum juvenum temeritatem, qui iugo immature volentes exui, aliorum communionem non contenti, ut suis desideris satisfaciant, obedientiam petunt, vel sibi redditus assignari. Statuimus ut ipsis in huiusmodi petitionibus nullus præbeatur assensus; imo si commoniti non destiterint, graviori disciplinæ subdantur, et qui habuerint, amittant taliter acquisitas.

CAP. XXXVIII. De his qui petunt honores per sæculares personas.

Quia nonnulli fratrum nostrorum, non vitæ vel scientiæ meritis, sed interventu sæcularium, committi sibi obedientiam vel prioratus exposcunt, ponentes carnem brachium suum, et a Domino recedit cor eorum (*Jer. xvii*). Statuimus ne ullus taliter quilibet petens honorem, unquam illum obtineat, vel alium infra annum. Quia et sæculares si non obtineant contra nos commoventur, et ipsi monachi dum confidunt in homine, minus student bonis moribus, et suos audacius prælatos contemnant.

(1) *Indevotio fortassis.*

CAP. XXXIX. De institutione priorum.

Vitæ autem merito et sapientiæ doctrina, non familiaritatis aut nobilitatis gratia eligantur, qui cæteris debent præesse, et curam habere animarum, ut exemplo suo informet subditos, et secundum Evangelium, similes sint patrifamilias, qui sciant de thesauro suo vetera et nova proferre. Statuimus ergo ut prioratus, decanatus, et cæteræ omnes administrationes, gratis et absque venalitate vel pactione conferantur discretis et honestis viris, qui præesse noverint et prodesse; et ut obsequium suum magis rationabile fiat, et melius animalus possint consulere. Statuimus ut prioratus, maxime conventuales, non nisi sacerdotibus committantur. Si autem ex necessitate talibus prioratus tales committi contigerit, infra annum in presbyteros ordinentur. Alioquin, extunc suis prioratibus se noverint destitutos.

CAP. XL. De mutatione priorum non facienda.

Volentes autem detrimentis occurrere, quæ ex frequenti priorum mutatione eveniunt, statuimus ut conventuales priores, sicut superius diximus, instituti, non destituantur, et hoc iudicio diffinitorum in capitulo generali, nisi aliqua causa emergat manifesta, pro qua dominus abbas eum remove compellatur. Confirmationes quassamus, nisi certis ex causis, scilicet, si domorum dilapidatores, si inobedientes et rebelles, si infames et incontinentes, vel ad majorem utilitatem fuerint promovendi. Quod et de junioribus prioribus volumus observari, unde litteris eos non oportet inniti, quamvis de non removendo, litteras habeant confirmationis. Super quo nobis, a pluribus derogatur. Ex hoc enim et devotio (1) contra matricem Ecclesiam potest subripere et materia inobedienciæ ac rebellionis oriri. Sit ergo eis ista institutio, vice confirmationis.

CAP. XLI. Ut priores fratrum servent communionem.

Quoniam quidam priorum non attendentes quod scriptum est: Non dominantes in clero, sed facti gregi, æquo remissius vivunt, et ex levi occasione, fratrum communionem relicta, extra refectorium comedunt, et nullo tempore in dormitorio jacent. Statuimus ut prior semper in refectorio cum fratribus edat, nisi pro evidenti necessitate vel magnorum hospitem reverentia extra refectorium vesci compellatur, quia, dum priores in cameris epulantur, plus ipsi et sui servientes, quam cæteri fratres absumunt. In Adventu et a Septuagesimæ principio usque ad Pascha saltem in dormitorio jaceant, nisi frequentius ibidem voluerint de sua voluntate jaccere. Ex hoc enim et ipsis majus testimonium honestatis, et fratribus amplior provenit disciplina. Cum autem ob causas prædictas contigerit illos extra refectorium comedere, aliquos de illis assumant, qui assidui in conventu, non obedientarios, qui raro in conventu inveniuntur, et paucis servientibus sint contenti, qui ea quæ debentur pauperibus, non asportent.

CAP. XLII. *De eodem.*

Sit eis ergo sicut bonis pastoribus studium, sicut dignitate præminent, ita gregem virtute præcedere. Intersint frequenter operi divino, cum fratribus sedent in claustrum, sæpius lectioni vacantes, teneant ob rigorem disciplinæ crebro capitulum, nec de facili collationem dimittant, incedentes semper cum froccis intra claustrum, nec utentes pileis peregrinis, ut in omnibus scipos præbeant exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in gravitate.

CAP. XLIII. *De habitu et gestu monachorum intus et foris.*

Quoniam secundum verbum Sapientis : *Amictus corporis, risus dentium, incessus hominis annuntiant de illo (Eccli. xix)*, cupientes, quantum in nobis est, hoc efficere, ut fratres nostri non respiciant in vanitates, et insanias falsas (*Psal. xxxix*) : statuimus, ut sicut in claustrum, ita foris exeuntes, honeste se habeant, nec sine cuculla et frocco, vel sine cuculla et cappa, quam præcipimus esse regularem; non sumptuosam, non bloyam, vel sine postella et sella regulari, non multum pretiosa, ullus priorum nostrorum equitare præsumat, nec capellis fultreis, vel aliis omnino capellulis, vel non corrigiatis calceis, equitans quis utatur. In cœna Domini annis singulis dentur secundum consuetudinem sotulares corrigiati, quibus utentur cum equitaverint, et aliis temporibus constitutis. Interim autem usque ad cœnam Domini, equitantes aliunde sibi calceamenta corrigiata provideant.

CAP. XLIV. *De numero equitaturarum.*

Quoniam ex superfluis equitaturis sumptus fiunt non necessarii, quibus domus gravantur et vanitas enutritur. Singulis prioribus et nobis ipsis, volentes aliis formam dare, certum evectio-num numerum duximus præscribendum. Abbas Cluniacensis sexdecim sit equitaturis contentus, prior de Charitate octo vel novem; prior Sancti Martini sex, vel septem, priores conventuales tribus vel quatuor, cæteri minores priores duabus tantum evectio-nibus sint contenti.

CAP. XLV. *De famulis.*

Quia honestatem dominorum maturitas loquitur servientium, statuimus ut priores et monachi Cluniacenses famulos habeant maturos ætate, vita honestos, non domicellos, non barbatulos, non comptos, non alio modo notabiles, non bipartita, non sumptuosa veste indutos, ut si quis ex adverso est, ceatur : nihil habens malum dicere de nobis.

CAP. XLVI. *Ne aliquis monachus habeat prioratum, antequam fuerit Cluniaci.*

Quoniam quod tractatur manibus plus cogitatur, et quod oculis cernitur cordi facilius inhaeret, volentes filios nostros in suæ matris amorem et devotionem accendere, statuimus ut nullus omnino monachus etiam professus, antequam Cluniacensem ecclesiam visitaverit, prioratum Cluniacensem assequatur. Si necessario fuerint instituti, infra

A annum non omittant matricem Ecclesiam visitare.

CAP. XLVII. *De non mutandis monachis facile de loco in locum.*

Quoniam ex mutatione monachorum de loco in locum, per priorum importunitatem sæpius facta, ipsi inveniantur levitate notabiles, et in fratres impii, dum eis denegant quæ sibi jure debentur. Statuimus ut eos secum in charitate sustineant et humane pertractent, et si opus fuerit corrigant et castigent. Et si justa ex causa fuerint amovendi, eis in vestitu regulari provideant sicut decet, et non nisi in equis mutantur. Quia scriptum est : *Quod tibi non vis fieri, alii ne facias (Tob. iv)*.

CAP. XLVIII. *De infamia laborantibus.*

Si quis autem infamia laboraverit, ad locum alium transferatur, loco ejus ibidem alius honestior subrogetur. Et in hoc casu volumus, ut priores sui ad dictam commutationem consentiant, et monachi prioribus obedientem existant, quia scriptum est : *Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi (Gal. vi)*.

CAP. XLIX. *Quomodo recipiantur fugitivi et recepti teneantur.*

Fugitivi vero monachi quos B. Benedictus præcipit ultimo loco recipi, ut ex hoc eorum humilitas comprobetur, cum recepti fuerint, ordinem suum non rehabeant, nisi de licentia nostra, nec divina celebrent, si sacerdotes fuerint, nec obedientias habeant, nec etiam ad ordines promoveantur, ut timor aliis incutiatur similia perpetrandi. Hi autem qui juxta prædecessorum nostrorum statuta, pro suis excessibus merentur expelli, si prope Cluniacum ad duas scilicet diætas exstiterint, de conscientia nostra, vel prioris Cluniacensis, nobis absentibus, ejiciantur. Si autem remotius, conscio camerario provinciali.

CAP. L. *Ut non plures fiant obedientiarii, nisi in præcipuis locis.*

Quoniam alicubi locorum nostrorum, propter divisionem obedientiarum minor est utilitas universitatis, et major contra priores insolentia ministrantium, statuimus ut omnes obedientiæ sint in manu et dispositione priorum, qui adjunctis sibi quos voluerint adiutoribus, faciant sicut viderint expedire.

CAP. LI. *De suspectis personis, in consortio non habendis.*

Quoniam sanctificari debent, qui ferunt vasa Domini, et in sapientia ambulare, ad eos qui foris sunt, statuimus ne ullus prior vel monachus personas habeat suspectas in convictu, in consortio, vel ministerio suo; ut enim, sicut ait Salomon : *Ignem in sinu quis gestat, et non comburitur (Prov. vi)*.

CAP. LII. *De non nimis diligendis parentibus.*

Quidam abutentes testimonio Scripturæ, quo dicitur : *Nemo unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit et fovet eam (Ephes. v)*, erga carnales affectus nimis teneri sunt et proclives, in tantum quod nec famæ suæ parent, nec domibus sibi commissis.

Monemus igitur, ut periculum evitantes quod ex hoc suis capitibus imminet, suos non ditent de pauperum alimentis.

CAP. LIII. De custodia sigillorum.

Quoniam ex negligenti sigillorum custodia, in domibus plura damna comperimus contigisse, statuimus ut sigilla domorum tribus clavibus includantur, quarum unam prior, reliquas, fratres Deum timentes, qui nihil inconsulto conventu sigillent, nisi forte urgenti necessitate capitulum expectari non possit. Et tunc de consilio et conscientia discretorum fratrum hoc fiat.

CAP. LIV. Ne quis mare, vel Alpes transeat, sine licentia.

Ut totius levitatis materia et vagandi libertas monachis subtrahatur, statuimus ne quis sine licentia, mare vel Alpes transire præsumat. Excipiuntur hi qui a prioribus suis ad loca sua trans mare vel Alpes posita transmittuntur.

CAP. LV. Ne ministeria unquam extraneis concedantur vel nostris, ad vitam vel hereditatem.

Statuimus ut clericorum vel laicorum ad nos non pertinentium homines vel servi, domorum Cluniacensium procuratores, cellarii sive præpositi nullatenus fiant; quia a talibus, vel talium occasione plerisque locis multa damna noscuntur illata. Sed nec etiam nostris ullum ministerium ad hereditatem, vel vitam committatur, qui, cum opus fuerit, non possint destitui ad arbitrium committentis; quia talia quandoque ministeria consecuti, infideles fiunt nobis, ac convertuntur in arcum pravum, et venenum aspidum sub labiis eorum. Præbendas etiam obtentu pecuniæ vel cujusquam servitii, cui libet ad vitam dari, cum hoc in damnum vertatur domorum, districte vetamus; si quando autem necessitas, vel evidens utilitas id poposcerit faciendum, fiat de consilio domini abbatis, vel si procul est, camerarii provincialis.

CAP. LVI. De camerariis provincialibus, et eorum officio.

Ut onus nobis melius et levius feramus impositum, et utilius procedant negotia, dum in plures sarcina fuerit partita, ad instar Moysi, qui Jetro soceri sui sequens salubre consilium, ne stulto labore consumeretur, et populus dum ultra vires suas esset negotium, elegit viros timentes Deum, in quibus esset veritas, et qui odirent avaritiam, et constituit ex eis tribunos, et centuriones, et quinquagenarios, et decanos, leviusque sibi esset partito in alios onere, statuimus ut unaquæque provincia unum aut duos habeat provisos, quos camerarios appellamus, sollicitos, Deum timentes, probatos in omnibus, qui secundum Deum et præceptum domni abbatis Clun, ad honorem Dei et ecclesie Cluniacensis utilitatem, simul et honorem, et provinciarum sibi commissarum, disponenda disponant, et corrigant corrigenda. Singulas domos, et maxime in initio suæ prælationis circumeant. De statu domorum et debitorum quantitate, et prio-

rum vel fratrum conversatione ac numero, vel etiam familiarie certificati: in quo tenore domos inveniant, in quo dimittant, ad generale capitulum nobis notificent, ut pro majori sollicitudine, majorem gratiam consequantur. Nec liceat eis cuiquam priori vel obedientiaro dare licentiam vendendi, distrahendi redditus vel possessiones Ecclesie nobis inconsultis, nec priores mutare, sed quod audierint, iudicio nostro reservent priores per omnia et in omnibus illis reddant rationem. Nec liceat prioribus sine conscientia camerariorum debitum domorum ultra centum solidos augmentare, nisi ostendant quare hoc fecerint, rationem manifestam. Quando autem necesse fuerit, pro aliquo terræ, vel possessionis vel alio gravi negotio, ad præceptum eorum priores eis assistant cum propriis expensis, paupertati domorum occurrentes. Et quoniam homines sunt et tentari possunt; cum instituantur camerarii, inspectis sanctis Evangeliiis et tactis reliquiis jurent se bona fide pro posse suo domni abbatis obedientie, et Ecclesie Cluniacensis utilitati intendere: nec prece, nec pretio, nec gratia, vitia vel notabiles negligentias, vel domorum destructiones celare: cum tribus aut quatuor equitaturis incedant, nec in domo aliqua accipiant nisi tantum vietui necessaria. Quod autem juramentum in quibuslibet fratribus recipimus, non videatur cuiquam reprehensibile; quoniam licet ex Evangelio commonitionem, et ex Regula S. Benedicti habeamus non jurandi, tamen juramentum ex justa causa prohibitum non invenimus. Nam et Apostolum legimus jurantem: *Deus scit (II Cor. xi)*, et Per vestram salutem, fratres, et jusjuramentum canones in certis casibus licenter admittunt. Præterea cum dies mali sint, adeo ut nunc possit dici: *Putas inveniet filius hominis fidem super terram? (Luc. xviii.)* Ad præstandum licite juramentum, hanc solam sufficere causam arbitramur. Nolumus autem ut occasione hujus officii, sint camerarii ecclesiis etiam aliis temporibus onerosi.

CAP. LVII. De brevibus mortuorum.

Quoniam vapor est ad modicum parens vita nostra, et non est agnitus qui reversus sit ab inferis, et quia ad æterna incessanter tendimus, de æternis nos oportet attentius cogitare. Prima est igitur et ipsis succurrere, qui nos jam ad futurum sæculum præcesserunt, ut *optimam habeant repositam gratiam (II Mach. xii)*. Unde quia de brevibus in Christo quiescentium minor quorundam fuit hactenus sollicitudo, statuimus ut præcipue Cluniaci, et in cæteris locis nostris ubicunque frater decesserit, major de ferendis brevibus habeatur diligentia, et omnimode defunctis debita persolvantur. Interim autem usque ad sequens capitulum pro supradicta negligentia, in unoquoque mense unum officium cum missa celebretur ubique.

CAP. LVIII. De forma et tempore tenendi capituli generalis.

Quoniam autem modicum prodest jecisse semina, nisi subsequatur rigatio qua et ipsa valeant germi-

nare, ut simus *sicut oliva fructifera in domo Domini* (Psal. l.), et faciamus germen honoris et gratiæ, et flamus de cætero *in laudem et justitiam coram universis gentibus* (Isa. lxi), præsentis sanctione duximus statuendum, ut generale capitulum omnium priorum tam conventualium quam minorum Cluniaci annis singulis celebretur, ubi sine acceptione personarum, secundum Deum et B. Benedicti Regulam, et Clun. ordinis instituta, delinquentium corrigantur excessus, et de salute animarum, conservatione ordinis et domorum indemnitate tractetur, et statuatur quod fuerit regulariter statuendum.

CAP. LIX. *De clamoribus.*

Nec in his sibi priores vel camerarii invicem parcant, sed unusquisque quod noverit in alio corrigendum, timorem Domini habens præ oculis, in capitulo publice vel privatim, prout melius scierit expedire, in charitate proponat, recordans Scripturæ dicentis : *Qui parcit virgæ, odit filium* (Prov. xiii) ; et : *Timor Domini odit malum* (Prov. viii) ; et : *Qui converti fecerit peccatorem a via sua, salvavit animam ejus a morte* (Jac. v). Nec correptus hoc moleste ferat, sed correptionem fratris accipiat patienter, quia scriptum est : *Argue sapientem et diliget te* (Prov. ix). Singulis annis Dominicæ secundæ hebdomadæ Quadragesimæ, qua cantatur officium : *Oculi mei semper* (Psal. xxiv), capitulum decrevimus celebrari. Ad quod omnes abbates et priores ad Cluniacum principaliter pertinentes, accedere volumus etiam non vocatos.

CAP. LX. *De muneribus non dandis vel recipiendis in capitulo generali.*

Illud autem auctoritate Dei et nostra districtius prohibemus, ne in generali capitulo aliquæ fiant exactiones ex parte nostra, vel quorumlibet aliorum, aut etiam Cluniacensis ecclesiæ, vel aliqua munera dentur, vel recipiantur, vel promittantur. Quia *munera excæcant oculos sapientum* (Deut. xvi), et auro violatur justitia, et ignis consumet tabernacula eorum qui munera libenter accipiunt.

CAP. LXI. *Quod priores tempore capituli provideant famulis et equis suis.*

Ne autem ex hoc tanto conventu abbatum sive priorum, Cluniacensis ecclesia gravetur, provisum est et statutum, ubi interim, donec de communi

consilio provideatur, unde tantæ multitudinis debeant necessaria ministrari, omnes abbates, sive priores, nulla distinctione habita, famulos suos et equos, pro sua voluntate exhibeant. Hæc quidem, licet pauca, statuimus in præsentis secundum voluntatem Dei, et consilium fratrum nostrorum, in sequenti capitulo apposituri alia, si necesse fuerit, vel iis, prout ratio dictaverit, aliqua subtracturi. Singuli autem camerarii provinciales hæc statuta penes se habeant, et ea curæ suæ prioribus et monachis infra proximum Pascha observanda proponant, utpote in quibus et forma ordinis, et exemplum honestatis, et salus animarum, si sint custodita, consistit.

CAP. LXII. *De orationibus et elemosynis.*

Quoniam inter alia religiosa professionis officia, præcipue virtus orationis commendatur, docente nos Scriptura sine intermissione orare (I Thess. v) ; et inter opera pietatis tenet elemosyna principatum, dicente Domino : *Date elemosynam, et omnia munda erunt vobis* (Luc. xi) ; cupientes sicut nobis et nostris per hoc capitulum, ita etiam universis fidelibus per hæc eximia virtutum munera provideri, et iis maxime quibus spiritualibus sumus astricti, statuimus ut hoc anno instanti, pro domno papa et Ecclesia Romana, et domino rege Franciæ, et filio suo et regno, et regibus Anglorum et Hispaniarum, et catholicis principibus, et ordine Cluniacensi, et Cisterciensi, et Carthusiensi, Templariorum, Hospitaliariorum, et reliquis ordinibus, et prælatis ecclesiarum, fundatoribus et benefactoribus nostris et locorum nostrorum, ac omnibus Christi fidelibus, mille pascantur pauperes, et mille missæ præter debitas et consuetas celebrentur. Omnibus autem in perpetuum diebus, ubique locorum nostrorum pro universis prænominatis, post *Levavi* dicatur ad Sextam ; ad missas pro vivis, post *Agnus Dei* psalmus *Ad te levavi* usque ad sequens capitulum dicatur, ut per hæc orationum suffragia, pax vivis et defunctis requies a Domino tribuatur. Missas autem celebrantes, obnixius commonemus, ut ad primum *Memento*, vivorum devote reminiscantur ; et ad secundum *Memento*, memoriam pie teneant defunctorum.

Acta sunt hæc Cluniaci anno Dominicæ Incarnationis 1200, iv Kalendas Novembris. Præsidente huic sacro conventui domno Hugone abbate, hujus nominis quinto.

STATUTA QUÆDAM ALIA CLUNIACENSIS COENOBII MS.

CAP. I. *Pro domno abbate Cluniacensi.*

Quoniam alia est legitimi ordinis rectitudo, alia ex necessitate oriinis dispensativa remissio, justum est ut, necessitate cessante, ordinis integritas inviolabiliter conservetur, quia plerumque antidota

quæ curant ægritudinem, cessante morbo, si sumantur impediunt sanitatem. Quæ ergo de statu nostri ordinis certis ex causis hactenus relaxata vidimus, causis eisdem desistentibus, in pristinum rigorem revocari desideramus. Et quoniam domnus